

Naiset ja julkisuus: länsimainen uutiskäsitys ja nainen ei-uutisena

Esitykselläni on kolme tavoitetta: 1) luoda teoreettinen yleissilmäys julkisen ja yksityisen suhteeseen erityisesti yhteiskunnallisen sukupuolijärjestelmän kehittymisen kannalta, 2) selvittää naisia ja uutisia koskevan tutkimuksen kysymyksenasetteluja ja empiirisiä tuloksia ja 3) tehdä havaintoja suomalaisen uutisjournalismin erityisistä piirteistä naisten kannalta.

Epäilemättä merkittävimmän panoksen nykykeskusteluun julkisuudesta on antanut Jürgen Habermas nk. kriittisessä teoriassaan, jossa hän esittelee julkisuuden käsitteen kansalaisyhteiskunnan organisoitumisen periaatteena ja alueena. Koivisto ja Väliverronen (1987, 11) viittaavatkin siihen, että julkisuuden teema aktualisoituisi juuri erilaisten yhteiskunnallisten liikkeiden organisoitumisen tutkimuksessa. Kysymys olisi siitä, miten ihmiset voivat organisoitua ja organisoida mielipiteitään julkisuuden kautta.

Kun Habermas tarkastelee kohdettaan sekä historiallisesti että sosiologisesti pitäytyen liberaaliin valistusajatteluun 'herruudesta vapaasta kommunikaatiosta', kehittelevät Oskar Negt ja Alexander Kluge julkisuuden käsitettä radikaalimmin pohtien erilaisten vastajulkisuuksien muodostumisen mahdollisuutta. Samalla he tuovat esille **julkisuuden ja kokemuksen yhteyden**. Negt ja Kluge tarkentavat Habermasin porvarillisen julkisuuden käsitettä (jota tarkastellaan historiallisesti

kehkeytyvänä valtion ja kansalaisten välisenä keskustelufoorumina) jakaen sen nk. **klassiseksi julkisuudeksi**, joka muodostui lehdistä, parlamentista, kanslioista, klubeista, puolueista ja yhdistyksistä ja **teollistetuksi tuotantojulkisuudeksi**, joka vastaisi julkisuuden uusia organisoitumismuotoja.

Tätä käsitteellistä erottelua on pidettävä tärkeänä myös tutkittaessa naisten ja julkisuuden välistä suhdetta. Teesinomaisesti voisi esittää, että **klassisen julkisuuden alueella yksityisen ja julkisen rajat piirtyvät selvinä ja yhteiskunnallisen sukupuolijärjestelmän mekanismi voidaan osoittaa julkisuutta organisoivana periaatteena** (miesten klubit, kahvilat, puolueet jne.).

Kun julkisuudesta taas puhutaan tuotantojulkisuuden mielessä, siihen yhdistyvät myös monet privaatit alueet ja yhteiskunnallisen sukupuolijärjestelmän tuotanto- ja uusintamistapa hämärtyy. Koiviston ja Väliverronen mukaan Negtin ja Klugen tuotantojulkisuuden käsite laajentuukin jopa käsittämään koko ihmisiin sisäistyneen maailman ja ulkomaailman: 'pankki- ja vakuutuspalatsien avaruuden, kaupunkien keskustat ja teollisuusalueet samoin kuin työ-, oppimis- ja elämänprosessit yritysten sisällä ja liepeillä' (emt., 97).

Koivisto ja Väliverronen pitävät näin laajaa rajausta ongelmallisena, mutta naistutkimuksen kannalta sillä voisi olla hedelmällinen ja

näkökulmaa avartava vaikutus: naisten kokemusten organisoituminen julkisuudessa on tuotettua merkityksenantoa. Naiset eivät enää rajaudu klassisen julkisuuden mielessä privaattiin, vaan heidän kokemuksensa organisoituvat yhä enemmän tuotantojulkisuuden alueella. Tähän kokemusten organisoitumiseen vaikuttavat erilaiset viestinnän muodot: mainonta, joukkotiedotuksen eri lajityypit, muoti, kulutustyyli, jne. Tutkimuksen kysymyksenasetteluna voisikin olla, mitkä ovat nämä naisten kokemuksen erityiset organisoitumismuodot nykyajan tuotantojulkisuudessa ja millaiset intressit määräävät niihin liittyvää merkityksenantoa?

Tässä ei ole mahdollista paneutua näin laajaan, mutta epäilemättä kiintoisaan ongelmaan. Julkisuuden käsitteen rajausta on tarpeellista, ja ehkä tällä hetkellä käyttökelpoisimmalta tuntuisi Kauko Pietilän ja Klaus Sondermannin ajatus siitä, että

"... julkisuus kokonaisuudessaan muodostuu tavattoman monista ja monenlaisista diskursseista: keskustelijoista ja puheenvuoroista, itseään ilmaisevista ja itseilmaisuista. 'Virallisen', poliittisen ja talouspoliittisen Suomen julkisuuteen kuuluvat tietenkin esimerkiksi talouselämän, ammattiyhdistysliikkeen, puolueiden, hallintokoneiston, kansalaisliikkeiden ja muut sellaiset diskursit. 'Virallisen' Suomen julkisuuden laidoilla ja ulkopuolella on sitten jos jonkinlaisia vasta-, ala-, osa-, massa- ja populaarijulkisuuksia ja diskursseja." (K. Pietilä & K. Sondermann 1987, 6).

Pietilä ja Sondermann toteavat, että julkisuuden muodostuessa näistä tavattoman monista toisiinsa lomittuvista diskursseista ihmisille muodostuu myös erilaisia **diskursiivisia kykyjä**, joissa yhteiskunnan eri instanssien kykyä johtamiseen koetellaan. Syntyy siis eräänlainen julkisuuksien hierarkia, jolla on oma huippunsa – suomalaisen julkisuuden hierarkian huippuna he pitävät esimerkiksi **Helsingin Sanomien** julkisuutta, joka samalla on yleisjulkisuutta, joka käyttää hyväkseen erilaisia osajulkisuuksia (emt., 7-8).

Jos palaamme Negtin ja Klugen käsitteisiin, voimme kysyä, kumpaa julkisuuden muotoa **Helsingin Sanomat** sitten edustaa, klassista vai tuotantojulkisuutta? Läpäiseekö yhteis-

kunnallinen sukupuoli-järjestelmä tämän yleisjulkisuuden piirin pitämällä yllä erottelua yksityiseen, nk. naisten sfääriin ja julkiseen, nk. miesten sfääriin vai onko kysymys tuotantojulkisuudesta, jossa keskeisenä ideana olisi sukupuolispesifi kokemusten organisoituminen julkisuudessa? En vastaa näihin kysymyksiin vielä, vaan tuon esiin käsitteen **normaalijournalismi** (myös Kauko Pietilän kehittämä), joka tuntuisi melko paljon yhdyntyvän sen kanssa, **miten universaalijulkisuuden diskurssit toimivat**.

Normaalijournalismi ja länsimainen uutisen käsite

Useat journalistista työprosessia koskevat tutkimukset ovat osoittaneet, että toimittajilla on varsin selvä käsitys siitä, mikä on uutinen ja mikä ei. Journalistinen käytäntö näyttää olevan rakenteeltaan melko muuttumatonta. Ilkka Rentola onkin todennut yhdysvaltalaisen journalismin oppikirjallisuuden pohjalta tehdyssä tutkielmassaan, että journalismin säännöt ovat eräänlaisia itsestäänselvyyksiä, jotka ohjaavat työn metodiikkaa, piirtävät rajaa oikean ja väärän välille ja luovat osaltaan journalismin kieltä.

Journalismin säännöt esittävät toiminnan ideaalityypin, normaalijournalismin. Toiminta, joka poikkeaa säännöstä on käytännön sisältä tarkasteltuna irrationaalista toimintaa. (Rentola 1983, 11).

Rentola kiteyttää erityisesti uutisjournalismin suhteen seuraavia (oppikirja-)sääntöjä:

1) On olemassa täsmällisiä tosiasialauseita ja arvostuksia ja ne on erotettava toisistaan. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että uutisessa on esitettävä mahdollisimman yksinkertaisia tosiasialauseita, sellaisia, jotka mahdollisimman suuri osa yleisöstä voi hyväksyä tosiasioiksi. Tähän liittyy vaatimus toimittajan objektiivisuudesta: objektiivinen toimittaja suhtautuu maailmaan kuin ulkopuoliseen esineeseen (emt., 16-17).

2) Uutisten on oltava kiinnostavia. Tämä merkitsee mm. sitä, että uutisen on oltava

ajankohtainen, uutisessa on tuttuja elementtejä ja uutisessa on epätavallisia elementtejä.

- **Tuttuus** tarkoittaa sitä, että lukijalla on ol-tava etukäteen tietoa uutisen esittämästä tapahtumasta ja näin tapahtuma kytkeytyy lukijan omiin kokemuksiin tai elämyksiin (emt., 26)

- **Epätavallisuus** tarkoittaa mm. sitä, että henkilöön liitetään epätavallisia (sankaril-lisia, pahamaineisia) piirteitä. Julkisuus erottaa hänet muista ja antaa ymmärtää, et-tä hän omaa jonkin poikkeuksellisen omi-naisuuden (emt., 29).

Naistutkimuksen kannalta uutiskäsityksiin sisältyy kolmaskin kiintoisa kriteeri: jako nk. koviin ja pehmeisiin uutisiin. Tämä jako pe-rustuu käsitykseen, jonka mukaan yhteiskun-ta voidaan luokitella eri sfääreihin, joita uutis-journalismissa ovat:

1. Intiimin alue (juhlat, häät, hautajaiset, koti, perhe, ruoka jne.)

2. Talouden alue (yritysten toiminta, lakot jne.)

3. Kulttuurin alue (taide, urheilu — joskin nämä alueet usein rajataan tavallisesta uutis-muodosta; voidaan puhua esim. kulttuuriuuti-sesta — Jumalan teatterin tapaus — tai urhei-lu-uutisesta — Matti Nykäsen menestys Cal-garyssa)

4. Poliitiikan alue (Rentola 1983, 20, ks. myös Holopainen et al. 1983).

Jakoa pehmeiden ja kovien uutisten välillä Rentola kuvaa seuraavasti: "Esimerkiksi ta-louden alueen tapahtumasta ei kirjoiteta juu-ri koskaan pehmeää uutista (sillä pehmeä uu-tinen antaisi ymmärtää, että kyse ei ole vaka-vasta asiasta) kun taas intiimin alueen tapah-tumista voidaan kirjoittaa pehmeä uutinen" (Emt., 22).

Journalistinen kulttuuri, normaalijourna-lismi ja universaalijulkisuus näyttävätkin rakenteistuvan varsin pitkälle nk. klassisen julkisuuden julkisuuskäsitykselle: yksityisen ja julkisen jyrkälle erottamiselle toisistaan.

Tämä ilmenee erityisen selvästi länsimai-sissa uutiskäsityksissä (ks. myös Bruun ym. 1986. s. 52-64). Sukupuolijärjestelmän histo-

rialliseen kehittymiseen liittyvät myytit 'julki-sesta miehestä' ja 'yksityisestä' naisesta saavat uutiskäsityksestä hyvän kasvualustan. Aino Saarinen on todennut, että silloin, kun julki-suuden alue (historian saatossa) on erotettu voimakkaasti yksityisestä, on naiset pyritty sulkemaan sen ulkopuolelle (yksityiseen) (Saarinen 1985, 22-28).

Marja Keränen puolestaan on viitannut eri-laisiin rationaliteetteihin, jotka kehittyvät jul-kisen ja yksityisen alueille: yksityiseen liite-tään partikulaarisuuden (osittaisuuden, erilli-syyden) ja emotionaalisuuden (tunneperäi-syyden määreitä, julkiseen taas formaalisuu-den (muotoseikat ja säännöt määrääviä) ja universaaliuden määreitä (Keränen 1987, 25).

Länsimainen uutinen näyttääkin eräänlai-selta klassisen julkisuuden diskurssin jään-teeltä — erityisesti siinä suhteessa, että julkinen ja yksityinen nähdään toisistaan selvästi erillisinä. Tämä taas antaa aihetta olettaa, et-tä naiset sulkeutuvat diskurssista pois. Oletus on tietenkin kärjistetty, ehkä yksioikoinenkin. Rentola puhuukin tutkielmassaan normaali-journalismin **ideaalista**, ei siitä todellisesta käytännöstä, jossa uutisia tehdään.

Jos Negtin ja Klugen tuotantojulkisuuden käsite on oikeutettu, myös uutisdiskurssiin täytyy sisältyä monia ristiriitaisia piirteitä. Eh-kä yksi esimerkki ristiriidoista on pyrkimys 'uutisviihteeseen' (esim. **Kymmenen uutisten** mies- ja naisjuontajat, kevennykset lopussa, suurten uutishappeningien järjestäminen ku-ten Mikkelin pamaus kesällä 1987 tai kuwai-tilaiskoneen kaappaus keväällä 1988). Seu-raavaksi luon katsauksen siihen, miten naisten ja uutisdiskurssien suhdetta on tutkittu ja mil-laisia kysymyksenasetteluja saadut tulokset tuottavat.

Naisia ja uutisia koskeva tutkimus

Lienee tarpeetonta yksityiskohtaisesti osoit-taa niitä tuloksia, joiden mukaan naiset ovat kaikkialla länsimaissa aliedustettuina sekä uutis- että ajankohtaisjournalismissa. Määräl-

lisiä erittelyjä on tehty myös Suomessa (Holopainen et al. 1983) ja ne ovat edelleenkin tar-

peellisia sen toteamiseksi, onko diskurssissa tapahtunut muutoksia ja miksi. Määrällisten erittelyjen tuloksina on tiivistäen todettu mm. seuraavaa:

- Naiset kuvataan uutisissa yleensä intiimin alueella – tämä näkyy sekä aiheiden että ympäristöjen valinnassa;
- Uutisten kieli on seksististä (naisia 'rouvitellaan' tai puhutellaan etunimellä, miehistä käytetään sukunimeä)
- Tietyistä naisten kokemuksista vaietaan kokonaan (esim. ahdistelu ja raiskaus).

Naisjournalistien ammattikuvaa on tutkittu melko vähän; ilmeistä kuitenkin on, että sellaisissakin maissa, joissa naisjournalistien määrä on suuri (Suomessa lähes puolet ammattikunnasta) naiset sijoittuvat hierarkisesti vähemmän arvostettuihin ja palkattuihin asemiin sekä nk. pehmeiden aiheiden toimittajiksi. Merkittävää tutkimuksissa on ollut havainto, että naiset koetaan toimituksissa yleensä enemmän **sukupuolensa edustajiksi** kuin toimittajiksi – yhden naisen erehdykset ulotetaan koskemaan kaikkia naisia (esim. van Zoornen 1988, Dokumentet 1979, Neverla & Kantzleiter 1984).

Useat tutkimukset ovat nostaneet esiin kysymyksen siitä, miten tällaisia 'vääristymiä' uutis- ja ajankohtaisjournalismissa voitaisiin muuttaa. Yleinen käsitys on, että **jos naistoimittajia saadaan enemmän, myös uutissisällöt voivat muuttua.**

Liesbet van Zoornen on pohtinut tätä ongelmaa ja suosittaa, että sitä tarkasteltaisiin ainakin kolmesta näkökulmasta: Ensinnäkin, millaiset ovat toimittajien käsitykset asiasta; toiseksi, millaiset ovat toimittajien ammatilliset arvot; kolmanneksi, millaista on naisten ja miesten uutisvalintakäyttäytyminen.

Van Zoornen toteaa, että tällä hetkellä on melko vähän tietoa naisjournalistien ammatillisista käsityksistä. Kuitenkin näyttäisi siltä, että **normaalijournalismiin liittyvä objektiivisuuden ihanne on sekä mies- että naistoimittajien sisäistävä.** "News is news". Uutisai-

heiden valinnassa miehet ja naiset eivät eronneet toisistaan, mutta naiset painottivat taustotoiminnan merkitystä. Yleisesti ajatellaan, että sekä mies- että naistoimittajat ovat subjektiivisia mutta eri tavoilla.

Van Zoornen esittää kuusi eri tutkimusta, joissa selvitettiin naisjournalistien määrän suhdetta ohjelmien sisältöön (Ceelen & Praansha 1985, Merritt & Gross 1978, Orwart & Cantor 1977, Drew & Miller 1977 ja Jensen 1982). Vain Jensenin tutkimuksessa Tanskan televisiosta havaittiin, että naiset haastattelivat enemmän naisia kuin mieskollegat. Merritt ja Gross totesivat tutkiessaan naistensivujen toimittajia, että joillakin naisilla oli enemmän traditioista poikkeavia aiheita kuin mieskollegoilla, tosin hekin varoittivat liiasta optimismista. Muut tutkimukset väittävät, ettei naistoimittajien määrällä ole sanottavaa vaikutusta sisältöihin.

Van Zoornen päätyikin pohtimaan, mitä 'feminiinisyyden' journalismissa olisi. Monet naistoimittajat suhtautuvat ajatukseen torjuvasti olettaen sen merkitsevän pitäytymistä yhteiskunnallisesti vähämerkityksisissä kysymyksissä ('kattilanpaikkausta') ja pyrkivät sinnikkäästi pätemään journalistisen diskurssin arvostetuimmilla alueilla. Tämä taas merkitsee sitä, että naisjournalistit tyytyvät hyväksymään miesten määrittelemät journalismin säännöt. Roolistereotyyppit ehkä murtuvat, mutta erottelu sukupuolten kesken säilyy – samoin erot eri journalismin alueiden arvotuksessa ('miehinen' ja 'naisinen' journalismi).

Koko ongelman käsittely vaatisi journalistisen diskurssin purkamista vaihe vaiheelta – sukupuolijärjestelmän olemassaolon selvittämistä aina aiheen tarjonnasta ja valinnasta journalististen tekstien uloskoodaukseen (tulkinintaan vastaanottajapuolella). Van Zoornen esittää tutkimuksen ongelmakohdat kaavion 1 muodossa.

Suomalaisen uutisjournalismin erityispiirteitä

Ensimmäinen suomalaisen uutis- ja ajankohtaisjournalismin kohdistunut selvitys, jossa pyrittiin kiinnittämään huomiota naisten esittämiseen ja merkityksellistämiseen, tehtiin Yleisradion tutkimusprojektina keväällä 1983. Siinä päädyttiin mm. toteamaan, että "niin uutis- kuin ajankohtaislähetystenkin aihevalinta korostaa niitä elämän sfäärejä, jotka ovat tyypillisiä ns. mieskulttuurille. Tässä yhteydessä olisi tärkeä selvittää yleensäkin uutiskriteerien yksipuolisuutta. Aihevalinnasta johtunee myös, että uutis- ja ajankohtaisohjelmissa aktiivisesti esiintyvät henkilöt (haastateltavat, toimittajat) ovat enimmäkseen miehiä. Naisia on miehiä vähemmän johtavissa asemissa varsinkin uutis- ja ajankohtaisjournalismin arvostamilla aloilla. Nainen ja hänen maailmansa eivät ole arvostettuja uutisaiheita" (Holopainen et al. 1983, 22).

Olen itse kerännyt aineistoa vuoden 1986 keväältä **Helsingin Sanomien**, **Aamulehden** ja **Iltä-Sanomien** naisia koskevasta uutisdiskursista. Tutkimusta on ohjannut kysymys siitä, **milloin nainen on uutinen**. Milloin joku nai-

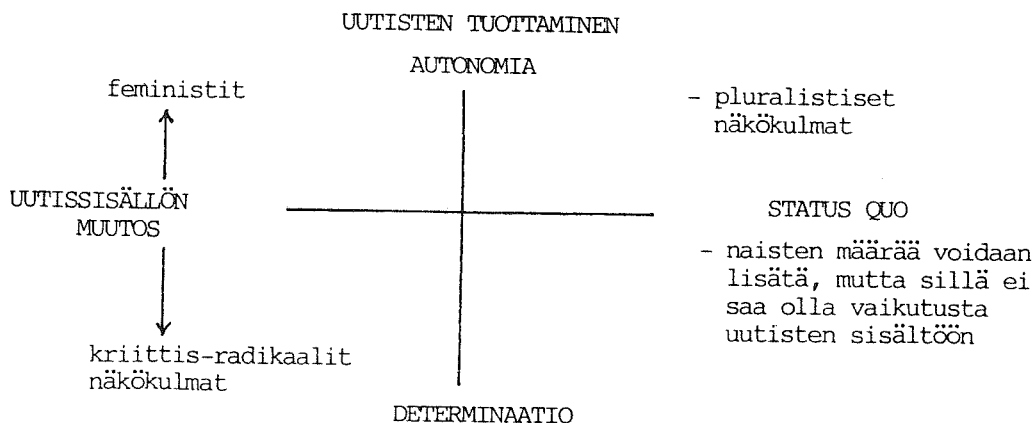
sen tekemä asia tai lausuma katsotaan yhteiskunnallisesti merkittäväksi tosiseikaksi – sel-laiseksi, että mahdollisimman suuri osa yleisöstä voi ne tosiasioiksi hyväksyä (Rentola 1983, 16) tai milloin naista koskeva asia tms. on niin kiinnostava (tuttu/epätavallinen), että se voidaan uutiseksi määrittää.

Kauko Pietilää ja Klaus Sondermannia mukaellen voisi myös kysyä, **millaisia yleisöjä suomalaisen universaalijulkisuuden diskurssit puhuttelevat ja miten nämä yleisöt voidaan erotella sukupuolen mukaan eli onko naista koskeva uutinen tehty naislukijalle vai mieslukijalle?**

Alustavan kartoituksen tuloksena olen havainnut suomalaisen uutisdiskurssin naisen merkityksellistyvän enimmäkseen seuraavissa yhteyksissä:

- 1) Nainen valtion päämiehen tai muuten vaikutusvaltaisen miehen puolisona;
- 2) Nainen koristeena ja statusesineenä (esim. urheilijan sankaruutta ja mieheyttä korostamassa);
- 3) Nainen lisäämässä tapahtuman dramatiikkaa (itkevät/nauravat/tunteelliset naiset – hysteriset naiset);

Kaavio 1. 'Naiset ja uutiset' -ulottuvuudet

(Van Zooren 1988, 47)

- 4) Nainen yksityiseen liittyvissä tehtävissä (hoitotyö, sosiaalinen vapaaehtoistyö, hoivatyö, asiantuntija privaattiin liittyvissä kysymyksissä);
- 5) Vapaa-ajan nainen (julkkiset uutisina);
- 6) Nainen pikku-uutisissa (raiskausuutiset, rikos- ja onnettomuus-uutiset, epätavalliset naiset jne.);
- 7) Naisia koskeva asiantuntijatiieto (esim. lääketieteen tutkimukset ja keksinnöt)

Suomessa vuonna 1986 tehdyn Tilastokeskuksen haastattelututkimuksen mukaan suomalaisista miehistä ja naisista yli 60 % lukee sanomalehtiä 15 minuuttia – 1 tunnin. Kuitenkin vähän lukevien joukossa (15 minuuttia tai ei ollenkaan) naisia oli 28 % ja miehiä 18 %, paljon lukevien joukossa (yli 1 tunti) naisia 8 % ja miehiä puolet enemmän, 16 % (Joukkoviestintätilasto 1987). Sen sijaan naiset lukevat aikakauslehtiä (arvatenkin nk. naistenlehtiä) jonkin verran enemmän kuin miehet. Erot eivät ole kuitenkaan niin suuria ääripäissä kuin sanomalehtijournalismin kohdalla.

Alustavan selvityksen perusteella näyttää siltä, että silloin, kun nainen astuu sisään uutisjournalismin ahtaalle kentälle, hän kahdentuu selkeästi yksityisen ja julkisen logiikan kautta. Vaikka nainen uutisissa toimisi perinteisillä 'kovilla' toiminta-alueilla, hänet tuodaan esiin nimenomaan **naisena**, sitten vasta yhteiskunnallisena toiminnan subjektina. Hän puhuttelee miespuolista yleisöään privaatin puolensa kautta, miehisten koodistojen siivilöimänä. Naiset eivät osoita uutisjournalismin suhteen erityistä diskursiivista kykyä –

pelipanakset kasaantuvat edelleenkin toiselle laidalle.

Kirjallisuus

- BRUUN & KOSKIMIES & TERVONEN. Uutisoppikirja. Tammi, Helsinki 1986.
- DOKUMENTET – och vad hände sedan? av Aftonbladets kvinnliga journalister. Rabén & Sjögren, Stockholm 1979.
- HABERMAS, Jürgen. Julkisuus. Tiedotustutkimus 3/1985 (15-22).
- HOLOPAINEN et al. Hyvät katsojat, pääaiheemme tänään nainen: johdatus tutkimukseen naisen roolista televisiossa. Oy Yleisradio Ab, Suunnittelu- ja tutkimusosasto, Sarja B; 1983/3.
- KERÄNEN, M. Sukupuolijärjestelmä ja yksityisen ja julkisen siirtyvä raja. Teoksessa: SAARINEN, A. ym. (toim.). Naiset ja valta. Tutkijaliitto, Jyväskylä 1987.
- KOIVISTO, J & VÄLIVERONEN, E. Julkisuuden valta. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, Julkaisuja A 57/1987.
- NEGT, O. & KLUGE, A. Öffentlichkeit und Erfahrung. Zur Organisationsanalyse von bürgerlicher und proletarischer Öffentlichkeit. Frankfurt am M. 1978.
- NEVERLA, I. & KANZLEITER, G. Journalistinnen. Campus Verlag, Frankfurt am Main 1984.
- PIETILÄ, K. & SONDERMANN, K. Luonnoksia joukkoviestinnän sosiologisen tutkimuksen metodeiksi. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Tampereen yliopisto, Sarja B 50/1987.
- RENTOLA, I. Normaalijournalismin säännöt. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 47/1983.
- RANTALAIHO, L. (toim.). Miesten tiede, naisten puuhut. Vastapaino, Tampere 1986.
- SAARINEN, A. Naiset, intressit ja valta. Teoksessa: SAARINEN A. ym. (toim.). Naiset ja valta. Tutkijaliitto, Jyväskylä 1987.
- van ZOORNEN, Liesbet. Rethinking Women and News. European Journal of Communication 3/1988, (35-53).